

Cholpan Khoussainova ve Remy DOR? *Manuel de Qazaq Langue et Civilisation, L'Asiatheque, Almaty, 1997, 196 s.*

Burada tanımını yapmaya çalışacağımız kitap, Kazak Türkçesinin öğretimine yönelik bir eserdir. Bu noktada dil ve öğretim kavramlarına kısaca bakacak olursak dil kavramı ile ilgili bugüne kadar pek çok tanım yapılmıştır. Bu tanımlarda; dil “sistem”¹, “dizge”², “anlatım ve anlaşma aracı”³ olmak üzere çeşitli şekillerde nitelendirilmiştir.

Diğer taraftan öğrenme; “davranış değişikliği” ve “kuramsal bir süreç” olmak üzere farklı şekillerde tanımlanmaktadır.⁴

“Davranış değişikliği” olarak öğrenme:

1. Öğrenme yapmadır (Burada asıl olan iş yapmadır.)
2. Öğrenilenlerin unutulmamasıdır (**Pekiştirilmiş bilgileri** ifade eder.)
3. Öğrenme etkiye yapılan tepkinin yerleşmesidir (**Tepkilerin bol bol tekrar çalışmaları yapılarak yerleştirilmesi** anlamına gelir.)
4. Öğrenme, görme ile eş değerdedir (**Görülen şeyler öğrenilir** düşüncesi esastır.)

“Kuramsal bir süreç” olarak öğrenme ise:

1. Nevrolojik süreçtir (Buna göre öğrenme; **organizmanın etkilere karşı yaptığı tepkilerin sinir ve kaslar tarafından öğrenilmesi ve bunların sinir ve kaslara yerleşmesi ve ikinci bir etkilemede sinire ve kasa yerleşmiş tepkinin uyanması**).

1 Zeynep Korkmaz: *Grammer Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992), s. 43. “Dil İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kuralların yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir.”

2 Doğan Aksan: *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, İkinci Baskı, 1995), s. 54. “Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğelerden ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.”

3 Agop Dilâçar: *Dil, Diller ve Dillilik*, Türk Dil Kurumu Yayınları (Ankara, 1968), s. 3. “Dil, insanlık tarihinin herhangi bir devresinde belli bir topluluğun veya toplulukların içinde, kamunun kullanmasıyla saymaca değer kazanmış ve tanınabilir duruma gelmiş sistemlere göre düzenlenip telâffuz edilen boğumlu seslerden meydana gelen bir anlatım ve anlaşma aracıdır.”

4 İbrahim Ethem Başaran: *Eğitim Psikolojisi* Cilt: II (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu, Ayyıldız Matbaası A. Ş., 1966), ss. 18-19.

2. Kavramadır (Burada esas olan unsur **algılamadır**. Algılama sırasında daha önceki bilgiler “**ayırt edebilme**” ve “**yeniden düzenleme**” gibi işlemlere tâbidir.)

3. Güdülerin doyurulması için yapılan faaliyetlerdir (Burada öğrenme, **güdülerin doyurulması için organizmanın yapacağı çaba ve etkinliklerin tamamı yani, çalışma anlamına gelir**. “**Amaca ulaşmak**”, “**yeni durumlara uymak**” gibi insanı motive eden hususları içerir.)

Bu tanımlarda da işaret edildiği üzere öğretme kavramı kısaca; “bireyin belli başlı davranış değişiklikleriyle sonuçlanacak yaşantılar geçirmesini sağlama eylemi”⁵ olarak tanımlanabilir. Bu durumda dil öğretimi kısaca, “herhangi bir dilin kazandırılması” olarak nitelendirilebilir.

Öte yandan, bir dilin kazanılması noktasında; dil öğretiminin amacı, öğretilecek dilin tespiti ve öğretimde uygulanacak metodun ortaya konması için öncelikle; “hangi dili, kime, nasıl, niçin öğreteceğiz?” sorularına cevap aranmasını gerekmektedir. İşte burada tanıtımına çalıştığımız, *Manuel de Qazaq - Langue et Civilisation (Kazak Türkçesinin El Kitabı - Dil ve Kültür)* adlı eser, bu sorulara cevap oluşturacak şekilde, Fransızca bilenlere Kazakça öğretmek amacıyla hazırlanmış bir ders kitabıdır. Kazak Türkçesinin Fransızlara öğretimine yönelik olan bu çalışmada, Kazakçanın grameri, dil becerileri yani, anlama (dinleme ve okuma) ve anlatma (yazma ve konuşma) çerçevesinde ele alınmıştır. Eserde ayrıca, dil ve kültür, dil ve toplum bağlamı içerisinde Kazak gelenekleri, görenekleri ile Kazakların Abay, Muhtar Ävezow gibi ileri gelen şahsiyetlerinin hayatlarını anlatan kısa metinler de bulunmaktadır. Bu metinlerin dili Fransızcadır. Bu kısımda ayrıca, Kazak gelenekleri, görenekleri ve Kazakistan’a ait resimler, fotoğraflar da yer almaktadır. Böylece, Kazakçanın öğretimi kültüre ilişkin görsel materyallerle de desteklenmiştir.

Bu genel açıklamalardan sonra *Manuel de Qazaq - Langue et Civilisation (Kazak Türkçesinin El Kitabı - Dil ve Kültür)* adlı kitabı kısaca tanıtacak olursak

⁵ Durmuş Ali Özçelik: a.g.e., s. 1.

eserde sırasıyla; “Avant-propos (Ön söz)”, Introduction (Giriş)”, “Leçon 1 Leçon 19”, “Cornges des Exercices”, “Reperes Bibliographiques (Bibliografya)”, “Glossaire Qazaq-Français (KazakçaFransızca Sözlük)”, “Glossaire Français-Qazaq (“Fransızca-Kazakça Sözlük”, “Table des Matieres (İçindekiler Tablosu)”, “Table des Illustration (Resimler Tablosu)”, “Disque Compacts I et II”

Ön sözde Kazakistan’ın yüzölçümü, nüfusu, başkenti ve Kazak Türkçesi ve kitabın mahiyeti hakkında kısa bilgiler verilmektedir.

Kitap, yukarıda da belirtildiği üzere, toplam on dokuz dersten oluşmaktadır. İlk ders, Kazak alfabesine ayrılmıştır. Burada harf, harfin okunuşu ve konuyla ilgili Fransızca örnekler bulunmaktadır.

Her bir ders sırasıyla; “Phonetique”, “Grammaire”, “Conversation (Konuşma)”, ve “Civilisation (Kültür)” alt başlıklarından oluşmaktadır. Her deste geçen kelimelerin anlamları, metinlerin sonunda olmak üzere ve Kazakçadan Fransızcaya olacak şekilde alfabetik olarak verilmiştir. Her derste; boşluk doldurma, yenden yazma, yer değiştirme, gibi çeşitli gramer alıştırmaları ve konuyla ilgili cümlelerin çevirilerini içeren “Exercices” bölümleri bulunmaktadır.

Bibliographiques (Bibliyografya)’de kaynaklar; “Dictionnaires (Sözlükler), Methodes (Metot Kitapları)”, “Garammaires (Gramerler)” ve “Divers (Diğerleri)” olmak üzere dört alt başlıkta toplanmıştır.

“Glossaires (Sözlükler)’de ise; hem Kazakça-Fransızca, hem Fransızca-Kazakça olmak üzere kitapta geçen kelimeler, küçük bir sözlük hâlinde verilmiştir.

Eserin sonunda, “Exercices”lere ilişkin cevap anahtarı bulunmaktadır.

Kitapta öğretimin, yetkin ve etkili bir öğretim bağlamında; Kazakistan’a, Kazak gelenek ve göreneklerine ait unsurların resim ve fotoğraf gibi çeşitli görsel materyallerle de desteklenmiş olması esere ayrı bir değer katmaktadır. Eserdeki çizimler, Rawchan Mambekova tarafından yapılmıştır.

Dersler ayrıca, sesli olarak II CD’ye kaydedilmiştir. CD’de diyaloglar Janbolat Baygozin (=Ospan), Erbol Altaev (=Jak), Gulbaıt Moukacheva (=Sara) ve Chadyar Jarqınbekov (=Asan) ve Asem Sarchaeva (=exercices) tarafından seslendirilmiştir.

Manuel de Qazaq Langue et Civilisation adlı kitap yukarıda da belirtildiği üzere, Fransızlara Kazak Türkçesi öğretmek amacıyla hazırlanmış örnek bir öğretim kitabıdır. Derslerin iki CD’de sesli olarak kaydedilmiş olması; dinleyip anlama, konuşma gibi dil becerilerine yönelik çalışmalara imkân vermektedir. Bu da Kazakçanın bilgisayar ortamında, kendi kendine öğrenilmesini sağlamaktadır. Bu açıdan da eser, dikkate değer bir çalışma niteliği taşımaktadır.

REŞİDE GÜRSES